

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران

راهنمای اخلاقی

فصلنامه مدیریت سلامت

۱۴۰۴/۱۱/۳۰

اصول اخلاقی

اصول پایه

مجله مدیریت سلامت تابع اصول اخلاقی زیر است.

رعایت اصول علمی دقیق: سوال پژوهش، روش و تحلیل‌ها باید متناسب و مبتنی بر اصول علمی بوده و منجر به تولید دانش مفید و قابل استفاده شود.

احترام به اشخاص: احترام به خودمختاری، شان، مقام، فرهنگ و حریم خصوصی افراد و شرکت‌کنندگان به خصوص افراد مستعد آسیب، کودکان و افراد با ظرفیت محدود برای رضایت آگاهانه

سودرسانی و عدم آسیب: حداکثرسازی منافع بالقوه و حداقل‌سازی آسیب‌های قابل پیش‌بینی ناشی از مطالعه

عدالت: انتخاب عادلانه نمونه‌ها، دسترسی برابر به مزایای بالقوه مطالعه برای آنها

پاسخگویی و یکپارچگی: طراحی مطالعه، تحلیل و گزارش‌دهی شفاف همراه با امانت‌داری

این اصول باید مدنظر سردبیر، دبیران، اعضای هیات تحریریه و نویسندگان قرار گیرد.

اصول اخلاقی برای نویسندگان

شرایط نویسندگی

کلیه نویسندگان باید مشارکت اساسی در موارد زیر داشته باشند: طراحی مطالعه یا گردآوری داده یا تحلیل و تفسیر داده؛

تهیه پیش‌نویس مقاله یا اصلاح و ویرایش مقاله؛ تایید نهایی مقاله

در خصوص ترتیب و نقش نویسندگان، پژوهشگران ملزم هستند تا شیوه نامه کمیته اخلاق وزارت بهداشت در خصوص درج

اسامی را رعایت نمایند. در این خصوص مجله هیچگونه مسئولیتی نخواهد داشت. همچنین پس از پذیرش مقاله، هیچگونه

تغییری در خصوص اضافه کردن، حذف نویسنده، جابجایی ترتیب نویسندگان یا تغییر نویسنده مسئول انجام نخواهد شد.

فصلنامه مدیریت سلامت حداکثر تا دو نفر را به‌عنوان نویسنده مسئول مکاتبات درج خواهد کرد.

پژوهش بر روی انسان، محیط و داده‌ها

تمام پژوهش‌های انجام شده بر روی انسان، محیط، داده‌های قابل شناسایی باید تحت نظارت اخلاقی انجام شده باشد. در مقاله و در بخش ملاحظات اخلاقی باید به روشنی مشخص شده باشد که تاییده اخلاقی از چه مرکزی با چه کدی اخذ شده است و چه ملاحظات اخلاقی مدنظر پژوهشگران قرار گرفته است. تمام مطالعات کارآزمایی بالینی، مشاهده‌ای، مطالعات مبتنی بر رجیستری‌ها، کوهورت‌ها، بررسی پرونده‌های دارای اطلاعات قابل شناسایی، مطالعات کیفی، تحلیل ثانویه داده‌های دارای اطلاعات قابل شناسایی باید دارای تاییده اخلاقی از یک کمیته اخلاق واجد شرایط باشد. فرایند اخذ رضایت آگاهانه باید کامل توصیف شود، ملاحظات انجام شده برای حریم خصوصی و محرمانگی اطلاعات باید گزارش شوند. در صورت انجام مطالعه کارآزمایی، کد کارآزمایی و محل ثبت آن باید قید شود.

استفاده از هوش مصنوعی

استفاده از هوش مصنوعی باید مسئولانه، اخلاقی و شفاف بوده و بر اساس راهنمای مجله گزارش شود.

سوءرفتارهای پژوهشی و انتشاراتی

در صورتیکه در مراحل ارسال تا چاپ مقاله (ارسال، داوری، ویرایش، یا چاپ مقاله در مجله و حتی پس از آن) یکی از موارد عدم رعایت اصول اخلاقی (شامل موارد زیر) وقوع یابد، رفتار غیراخلاقی انتشاراتی و پژوهشی محسوب شده و مجله حق هرگونه اقدام قانونی را برای خود محفوظ می‌داند.

- داده سازی: به گزارش مطالب غیرواقعی و ارائه داده‌ها یا نتیجه‌های ساختگی اطلاق می‌گردد. ثبت غیرواقعی آنچه انجام نشده یا دستکاری نتایج مطالعه نمونه‌ای از این تخلف است.
- تحریف داده‌ها: به ثبت و ارائه نتایج پژوهش گفته می‌شود به نحوی که جزئیات روش پژوهش یا فرایند جمع‌آوری یا تحلیل داده‌ها دست‌کاری شود، یا داده‌هایی حذف یا تغییر داده شود، یا نتایج کوچک به منظور پنهان کردن وقایع، بزرگمایی شود تا نتایج پژوهش به اهداف خاصی برسد.
- سرقت علمی: شامل اقتباس افکار و عبارات نویسندگان دیگر، کپی‌برداری، شباهت در نوشتار یا انتساب ایده‌ها و نتایج دیگران به خود بدون ارجاع مناسب، یا معرفی آن به عنوان یک پژوهش اصیل علمی است. لازم به ذکر است استفاده از جمله شخص دیگر یا جملات قبلی خود بدون ذکر منبع، سرقت علمی محسوب می‌شود. مجله در هر مرحله‌ای از ارسال اول تا ارسال نسخه نهایی، از سامانه‌های شباهت‌یاب برای بررسی سرقت علمی استفاده می‌نماید و در رد کردن مقالات دارای سرقت علمی در هر مرحله یا عودت مقاله برای رفع موارد مشابهت، صاحب‌اختیار است.

- دست‌کاری منابع: درج منابع متعدد در مقاله در حالی که در محتوای متن آن منابع اشاره‌ای به مطلب نشده است یا درج منبع ساختگی برای هر قسمت از مقاله و یا به روز کردن عمدی تاریخ منابع.
  - خوداستنادی غیرضروری: استناد به کارهای قبلی غیرمرتبط با کار گزارش شده به‌منظور افزایش تصنعی استنادهای خود یا همکاران. تمام مقالات از نظر منابع بررسی شده و در صورت شناسایی این موارد، مجله در رد مقاله در هر مرحله صاحب‌اختیار است.
  - انتساب غیرواقعی: منظور انتساب غیرواقعی نویسنده به موسسه، مرکز یا گروه آموزشی یا پژوهشی است که نقشی در اصل پژوهش مربوطه نداشته است.
  - ارسال مجدد: ارسال مقاله یا بخشی از آن که در یک نشریه داخلی یا خارجی در جریان داوری و چاپ است. در صورت، ارایه قبلی چکیده مقاله در همایش، ارسال متن کامل آن به مدیریت سلامت مجاز است. این موضوع در زمان ارسال مقاله و در بخش قدردانی باید قید گردد.
  - عدم دریافت کدکارآزمایی بالینی برای مطالعات کارآزمایی بالینی و کد اخلاق برای سایر مطالعات
  - انتشار هم‌پوشان: انتشار داده‌ها و یافته‌های مقالات پیشین خود با کمی تغییر در مقاله‌ای با عنوان جدید
  - تماس با سردبیر یا دبیر تخصصی یا داوران برای تاثیرگذاری بر تصمیم‌گیری
  - عدم گزارش و شفافیت در ملاحظات اخلاقی و تضاد منافع
  - عدم رعایت شرایط نویسندگی و اضافه کردن اسامی کسانی که نویسنده نیستند یا عدم ذکر کسانی که شرایط نویسندگی را دارا هستند
  - سوء استفاده از ابزارهای هوش مصنوعی در تولید محتوا
- * انتشار مجدد مقاله های منتشر شده در مدیریت سلامت به هر زبانی در سایر مجلات مجاز نیست.
- * ممکن است نویسندگان یک طرح یا پایان‌نامه مقاله/مقاله‌های دیگری منتشر کرده یا ارسال کرده باشند، در صورت ارسال مقاله جدید از همان طرح/پایان‌نامه به مجله مدیریت سلامت، لازم است یک نسخه از مقالات قبلی منتشر شده/ارسال شده جهت بررسی میزان شباهت به مجله مدیریت سلامت ارسال شود.
- در صورتی که هر یک از رفتارهای غیراخلاقی مذکور به غیر عمد صورت گیرد، بلافاصله به نویسندگان اطلاع داده می‌شود و امکان تصحیح برای آنان فراهم می‌گردد اما در صورتی که عامدانه تشخیص داده شود، ضمن اطلاع به نویسندگان، مقاله رد خواهد شد و در صورت چاپ، بازپس گرفته می‌شود (Retract). همچنین نام نویسندگان در لیست سپاه فصلنامه قرار

می‌گیرد و مراتب طی یک نامه رسمی به دانشگاه‌ها، مؤسسه‌ها و هر محلی که نویسندگان از امتیاز چاپ این مقاله استفاده کرده‌اند، اطلاع داده خواهد شد.

اصول اخلاقی برای داوران

فرایند داوری وابسته به تخصص علمی، عدالت، بی طرفی و محرمانگی است. داوران دعوت شده تنها در صورتی باید داوری مقاله را بپذیرند که تخصص کافی در موضوع داشته باشند، بتوانند در زمان معقول نتیجه داوری را ارسال کنند و تضاد منافع نداشته باشند. در صورت فقدان هر یک از موارد فوق باید از پذیرش داوری انصراف دهند.

- داوران نباید مقاله را با همکاران یا دانشجویان و سایر افراد بدون اطلاع و اجازه سردبیر به اشتراک بگذارند. در صورت نیاز به مشورت با دیگران یا تمایل به فرایند منتورشیپ دانشجویان، این موضوع باید به اطلاع سردبیر رسانده شده و از طریق مجله اقدام شود.
  - داوران نباید تا قبل از انتشار مقاله بدون اجازه سردبیر و نویسندگان از یافته‌ها و ایده‌های آن برای خود یا دیگران استفاده نمایند.
  - داوران باید بر ارائه نظرات علمی، سازنده، شفاف و اخلاقی متمرکز باشند و از زبان تخریبی اجتناب کنند.
  - داوران باید هر گونه رابطه یا تضاد منافع تاثیر گذار بر ارزیابی خود (برای نمونه همکاری قبلی با نویسندگان یا وابستگی سازمانی مشابه) را بلافاصله به سردبیر گزارش داده و از پذیرش داوری امتناع نمایند.
  - استفاده داوران از هوش مصنوعی باید در چارچوب موارد پذیرفته شده مجله باشد.
  - مجله مدیریت سلامت از داوری دو سو کور استفاده می‌نماید. در صورتی که به هر شکلی اطلاعات قابل شناسایی در مقاله گزارش شده باشد، داوران باید آن را به سردبیر اعلام نمایند و در صورت آشنایی قبلی با نویسندگان از داوری مقاله انصراف دهند.
  - داوران باید در صورت شناخت نویسندگان از هرگونه تلاش برای ارتباط با نویسندگان اجتناب نمایند.
  - در صورت تماس نویسندگان با داوران، داوران باید آن را به سردبیر اعلام کنند و از داوری مقاله انصراف دهند.
  - داوران می‌توانند مطالعات مهم مرتبط قبلی را به نویسنده پیشنهاد دهند ولی نباید نویسندگان را مجبور به استناد به مقالات منتشر شده قبلی خود نمایند.
- عدم رعایت موارد فوق، سوءرفتار حرفه‌ای تلقی شده و می‌تواند منجر به کن‌لم‌یکن شدن فرایند داوری شود. در صورت نیاز، اقدامات ذکر شده در بخش "نحوه شناسایی و برخورد" انجام خواهد شد.

اصول اخلاقی برای دبیران

تصمیم‌گیری درباره مقاله باید صرفاً بر اساس محتوای مقاله، معیارهای پذیرش تعریف شده برای مقالات و نظرات داوران انجام شود نه بر اساس ویژگی‌های نویسنده، جنسیت، سن، سطح تحصیلات، وابستگی سازمانی، قومیت، دیدگاه سیاسی و ملاحظات رشته‌ای.

- دبیران دارای تضاد منافع تاثیرگذار بر تصمیم‌گیری (برای نمونه، وابستگی سازمانی مشابه، همکاری قبلی و غیره) ضمن اطلاع به سردبیر باید از فرایند بررسی مقاله انصراف دهند.
  - دبیران باید در انتخاب داوران منصفانه و بی‌طرفانه عمل نموده و فرایند بررسی و انتخاب داوران را به‌موقع انجام دهند.
  - دبیران باید فرایند بررسی مقاله ارسالی و مستندات آن را محرمانه انجام دهند و از به اشتراک‌گذاری آن اجتناب کنند.
  - دبیران نباید تا قبل از انتشار مقاله بدون اجازه سردبیر و نویسندگان از یافته‌ها و ایده‌های آن برای خود یا دیگران استفاده نمایند.
  - دبیران باید بر ارائه نظرات علمی، سازنده، شفاف و اخلاقی متمرکز باشند و از زبان تخریبی اجتناب کنند.
  - استفاده دبیران از هوش مصنوعی باید در چارچوب موارد پذیرفته شده مجله باشد.
  - مجله مدیریت سلامت از داوری دو سو کور استفاده می‌نماید. در صورتی که به هر شکلی اطلاعات قابل شناسایی در مقاله گزارش شده باشد، دبیران باید آن را به سردبیر اعلام نمایند و در صورت آشنایی قبلی با نویسندگان از داوری مقاله انصراف دهند.
  - دبیران باید در صورت شناخت نویسندگان از هرگونه تلاش برای ارتباط با نویسندگان اجتناب نمایند.
  - در صورت تماس نویسندگان با دبیران، باید آن را به سردبیر اعلام کنند و از بررسی مقاله انصراف دهند.
- عدم رعایت موارد فوق، سوءرفتار حرفه‌ای تلقی شده و فرایند داوری کن‌لم‌یکن تلقی خواهد شد. در صورت نیاز، اقدامات ذکر شده در بخش "نحوه شناسایی و برخورد" انجام خواهد شد.

نحوه شناسایی سوءرفتار حرفه‌ای و برخورد با آن

موارد عدم رعایت اصول اخلاقی مذکور می‌تواند از طریق سردبیر، دبیران تخصصی، نویسندگان، خوانندگان، داوران، حامیان مالی و موسسات شناسایی و گزارش شود. برای گزارش موارد شناسایی شده اطلاعات زیر باید در اختیار سردبیر قرار گیرد: مشخصات مقاله، توصیف نگرانی/نقض شناسایی شده، شواهد و مستندات نشان‌دهنده سوءرفتار پژوهشی. سردبیر پس از دریافت اطلاعات، موضوع را مورد بررسی قرار می‌دهد. در صورت نیاز، سردبیر می‌تواند اطلاعات بیشتر از جمله داده‌های خام اصلی، مستندات کمیته اخلاق، پروپوزال ثبت شده، فرم‌های رضایت‌نامه و گزارش‌های داوری را تقاضا نماید. همچنین در صورت نیاز، سردبیر مجاز است با موسسه نویسنده، کمیته اخلاق موسسه نویسنده، کمیته اخلاق موسسه ناشر مجله و نویسندگان جهت کسب اطلاع بیشتر مکاتبه نماید. بر اساس نتایج بررسی ممکن است اقدامات زیر انجام شود:

- ۱- عدم انجام اقدام در صورتی که مورد اثبات نشود.
- ۲- اصلاحیه: در صورتی که یافته‌های اصلی درست باشند و با اصلاحیه کم بتوان آن را تصحیح نمود.
- ۳- اعلام نگرانی: در صورتی که ابهام جدی در خصوص اعتبار یافته‌ها یا فرایند داوری وجود داشته باشد اما نتیجه بررسی قطعی نباشد.
- ۴- بازپس‌گیری (ترکت): وقتی در مقاله منتشر شده سوءرفتار جدی قطعی رخ داده باشد و یافته‌ها دیگر قابل اعتماد نباشد.
- ۵- رد مقاله: وقتی مقاله تحت بررسی دارای سوءرفتار جدی باشد.

در صورت عمدی بودن سوءرفتار یا تکرار رفتار سردبیر می‌تواند نویسندگان مقاله را در فهرست سیاه قرار داده و از انتشار مقالات آتی آنان جلوگیری نماید و موسسه نویسندگان، سازمان حامی مالی یا سایر مجلات/ناشران مرتبط را مطلع نماید.